

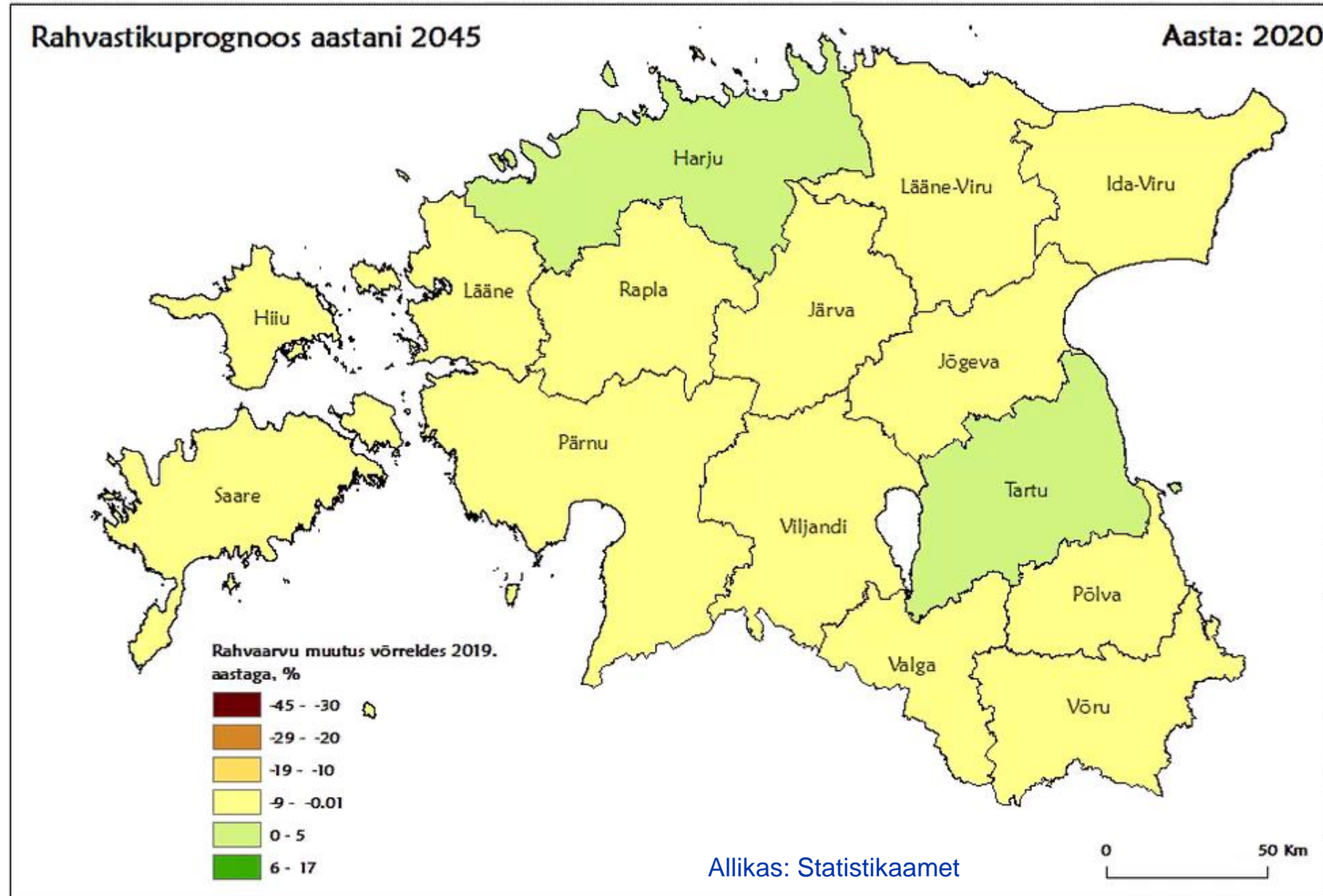
Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid – mis suunas oleme liikumas?

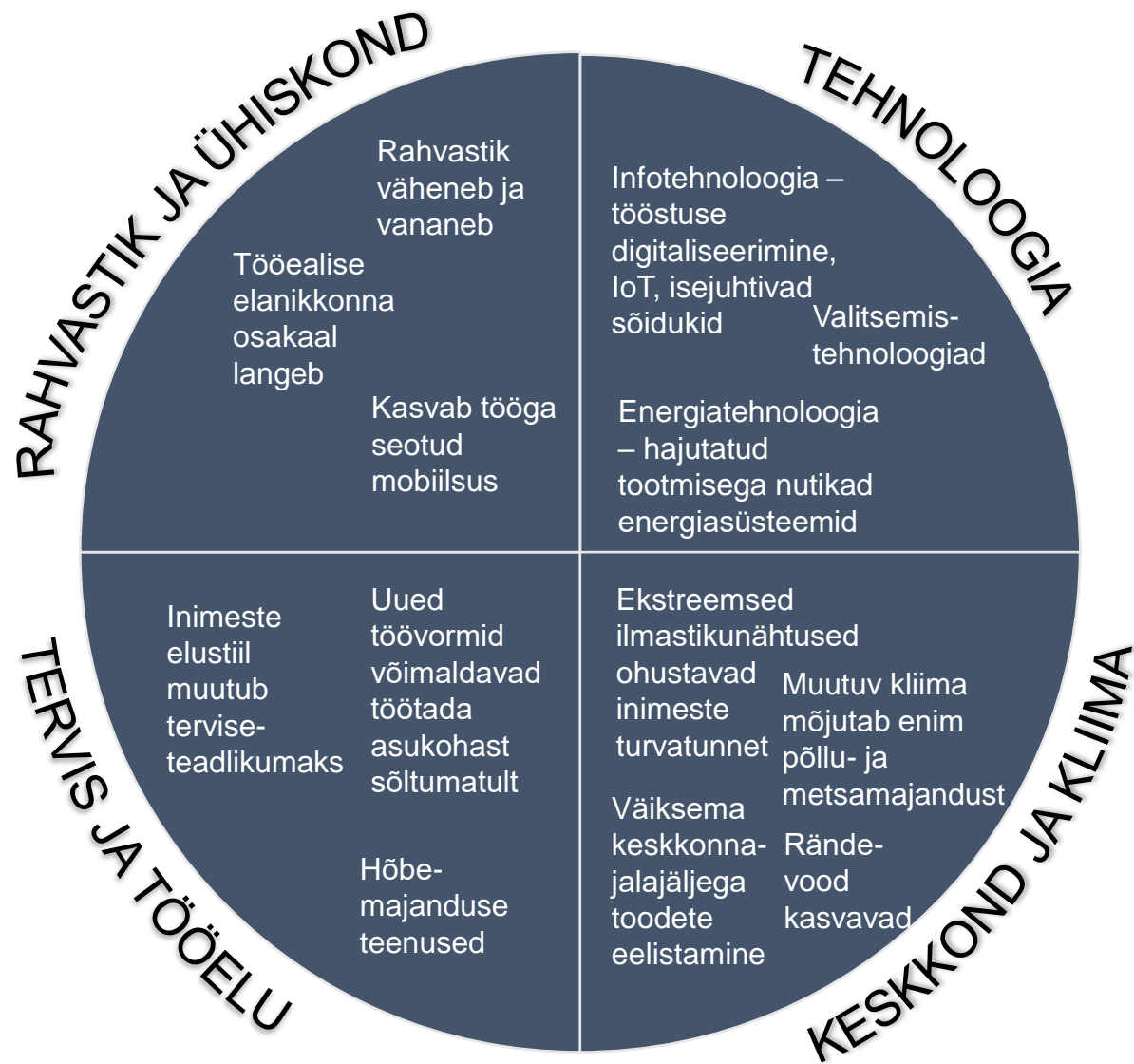
Uku Varblane

21.03.2023

Mida näitab prognoos ehk seniste trendide jätkumine?

Millised uuendused ja trendid mõjutavad Eesti piirkondade tulevikku?

1. võtmetegur: säästlikkuse käsitus majanduses ja elulaadis

Kas Eesti majandus muutub keskkonnasäästlikumaks järk-järgult karmistuvate nõuete toimel ja võrdlemisi aeglasel tempos või toimub kiire suunavõtt majandusmudeli põhimõttelisele muutusele?

SÄÄSTLIKKUSE KÄSITLUS

PRAGMAATILINE SÄÄSTLIKKUS MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Majanduskasvule orienteeritud.
- › Majanduse muutumine säästlikumaks reeglitest ja nõuetest kinnipidamise kaudu pigem aeglasel tempos.
- › Kaupade tarbimise maht oluliselt ei muutu.
- › Domineerib nõudlus ühetaolise masstoodangu järele.
- › Järk-järguline üleminek säästlikumale tootmisele.
- › Materialistlikud väärtused domineerivad, tarbimisvõime on staatuse sümbol.

ÖKOLOOGILINE MURRANG MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Jätkusuutlikkusele orienteeritud.
- › Majanduse kohanemine läbi nõudluse muutuse; lisanduvad väga ranged keskkonnanormid.
- › Kaupade tarbimine väheneb; nõudlus personaalsema ja väiksema ökoloogilise jalajäljega kaupade ja teenuste järele.
- › Ringmajanduse ja jagamismajanduse mudelid.
- › Teenusmajanduse osakaal kasvab, tootmise osakaal väheneb
- › Kestlikud väärtused ja eluviis kui norm.

2. võtmetegur: tehnoloogilise arengu mõju majandustegevusele

Kas tehnoloogiline areng toetab majandustegevuse kontsentreerumist või hajutatust?

TEHNOLOOGILISE ARENGU TÜÜP

KONTSENTREERUMIST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

- › Uue tehnoloogia hind langeb aeglaselt.
- › Uute lahenduste kohandamine väikesele mastaabile on aeganõudev ja kulukas.
- › Uue tehnoloogia rakendamine vajab spetsiifilisi oskusi.
- › Transpordikoridoride lähedust nõudvad tehnoloogiad.
- › Ülikiire võrguühenduse rajamine ja levik ei ole jõukohane.

HAJUTATUST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

- › Tehisintellekt ja digitehnoloogia areneb kiiresti, samuti uued energiatehnoloogilised lahendused, mis kasutavad bioressurssi (tuul, päike, maapõu, vesi).
- › Uue tehnoloogia hind langeb kiiresti.
- › Digilahenduste kasutuselevõtt muutub lihtsamaks ja vähem spetsiifilisi oskusi nõudvaks.
- › Kaugtöö rakendamine laieneb oluliselt.

Arenguseire Keskuse regionaalse majanduse stsenaariumide raamistik

Küsitlustulemused

Millise stsenaariumi täitumist soovid kõige enam?

068

Suur-Tallinn

Kasvukeskuste Eesti

Ökokapitalistlik Eesti

Ökokogukondade Eesti

Mitte ühegi

Millise stsenaariumi suunas oleme Sinu arvates teel?

074

Suur-Tallinn

Kasvukeskuste Eesti

Ökokapitalistlik Eesti

Ökokogukondade Eesti

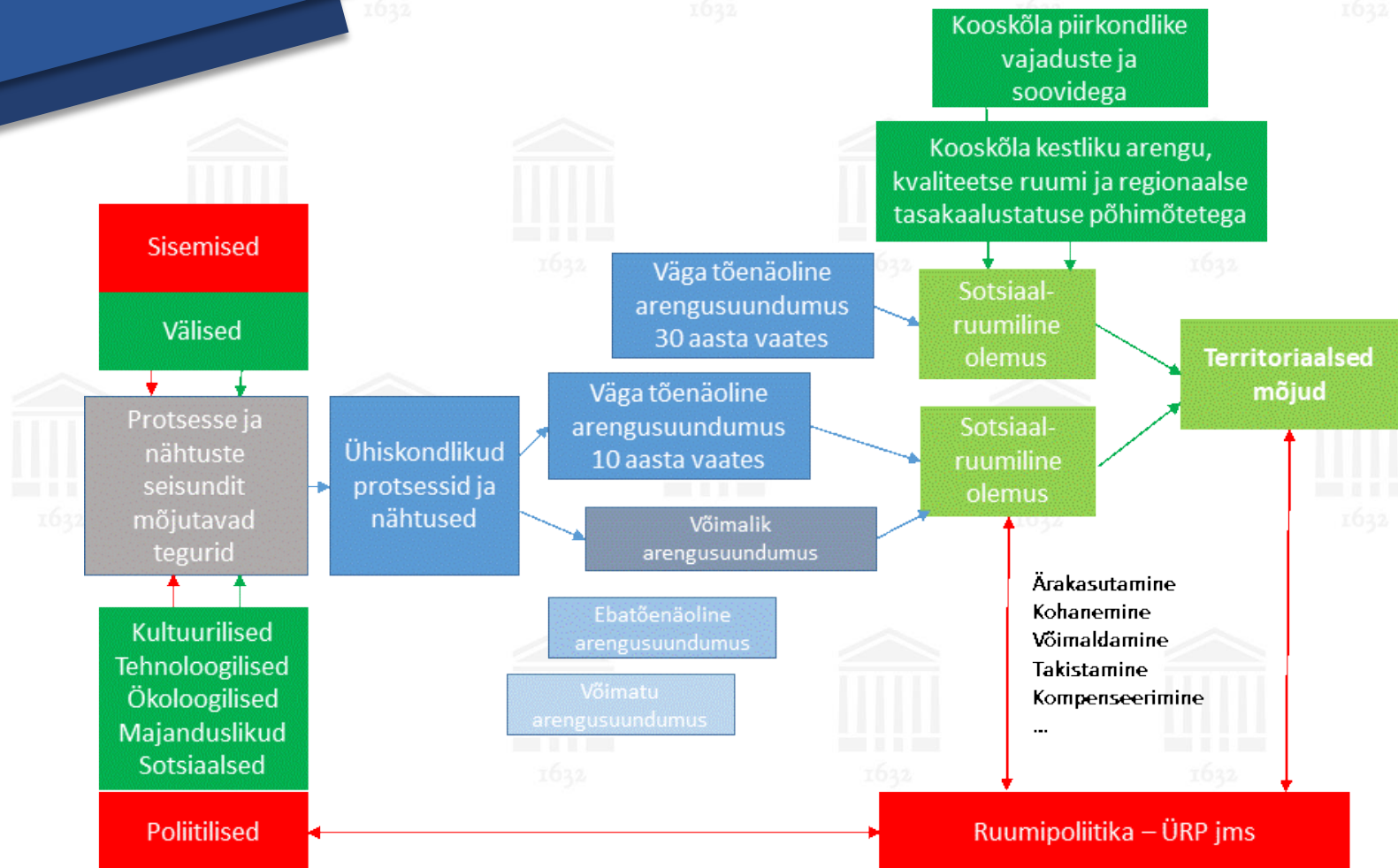

Mitte ühegi

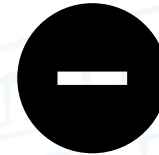
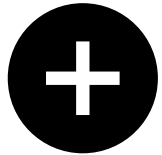

ÜRP eeluuring: Eesti ruumilist arengut 10 ja 30 aasta vaates mõjutavad trendid ja nende ruumimõjud

- Analüüsiti 37 trendi/protsessi
- 13 eksperdipaneeli trendide hindamiseks
- Pikem vaade – kuni 30 aastat

Rahvastikuarengud

Rahvastiku vanusstruktuuri muutus - Eesti rahvastik vananeb ja see toimub piirkondlikult ebaühtlaselt (väiksemates perifeersetes piirkondades on tegemist tõsise väljakutsega)

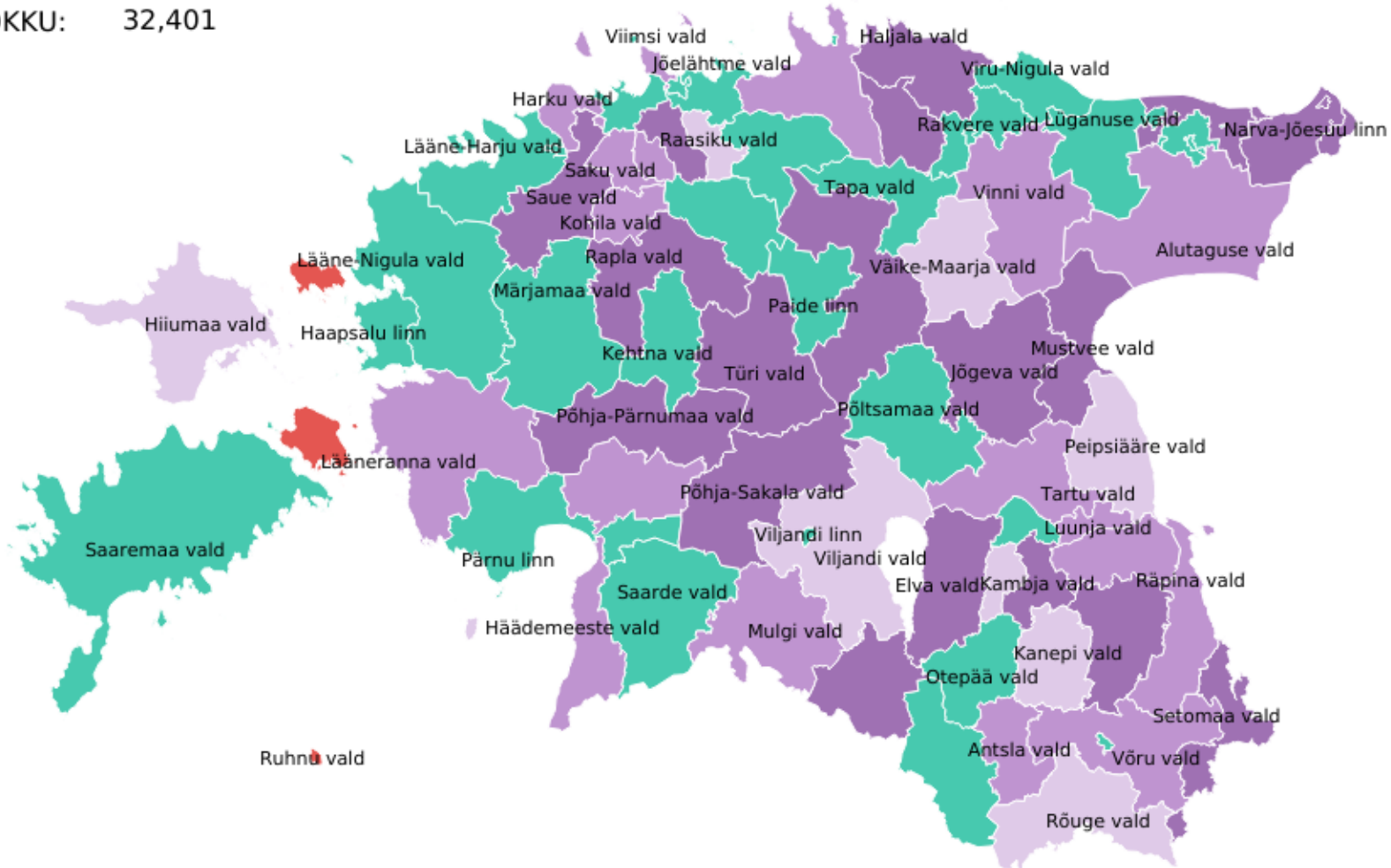
Rahvaarvu muutus – ÜRP alusuuring hindab nii 10 kui ka 30 aasta perspektiivis, et Eesti rahvaarv kasvab mõõdukal määral ning kasv toimub valdavalt pealinnaregioonis

Välisränne – Eesti rändesaldo on positiivne väheneva väljarände ning väljarändest suurema sisserrände tulemusel
(riikidevaheline vs eestlaste tagasiränne)

Ukraina sõjapõgenikud Eestis koonduvad linnadesse

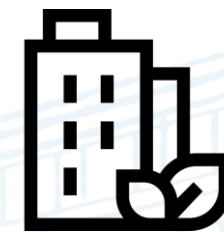
KOKKU: 32,401

KOV	Registreeritud isikute arv	% KOVi rahvastikust
Tallinn	15551	3,50%
Tartu linn	2746	2,90%
Pärnu linn	1565	3,07%
Kohtla-Järve linn	798	2,47%
Saaremaa vald	649	2,06%
Maardu linn	627	4,03%
Narva linn	598	1,11%
Rakvere linn	597	4,06%
Jõhvi vald	536	4,81%
Lääne-Harju vald	474	3,64%
Valga vald	420	2,75%
Viljandi linn	376	2,26%
Keila linn	359	3,60%
Haapsalu linn	344	2,67%
Saue vald	342	1,39%
Võru linn	335	2,95%
Paide linn	317	3,13%
Rae vald	284	1,28%
Tapa vald	234	2,22%

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Rahvastikuregister

Elukeskkond ja asularuum

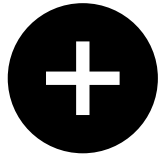

Asularuumi olemus domineeriva liikumisviisi alusel – 30-aasta perspektiivis domineerib jalakäija vaade asularuumile – aeglane, tihe, inimõõtmeline, mitmeotstarbeline roheline ruum

Elukohaelistused – domineerib oma maja igatsus, asukoht on teisejärgulisem (võimaluste tekkimisel asub järjest enam peresid elama eramajadesse). Inimesed eelistavad veelgi enam kultuurilist ja sotsiaalset lähedust pakkuvat naabruskonda

Elulaad

Töö ja töösuhete muutus - kaugtöö osatähtsus suureneb, kasvab projektipõhise töö ja iseendale tööandjate osakaal.

=>mõju ka põhiteenuste tarbimise asukohtadele, kõige olulisemana kasvab lasteaedade ja koolide koduläheduse tähtsus

Kodu kui elukoha tähenduse muutus - teise kodu omamine jätkuvalt oluline ning võib majanduslike võimaluste olemasolul laieneda, muuhulgas ka kodanikukaitse eesmärkidest lähtuvalt

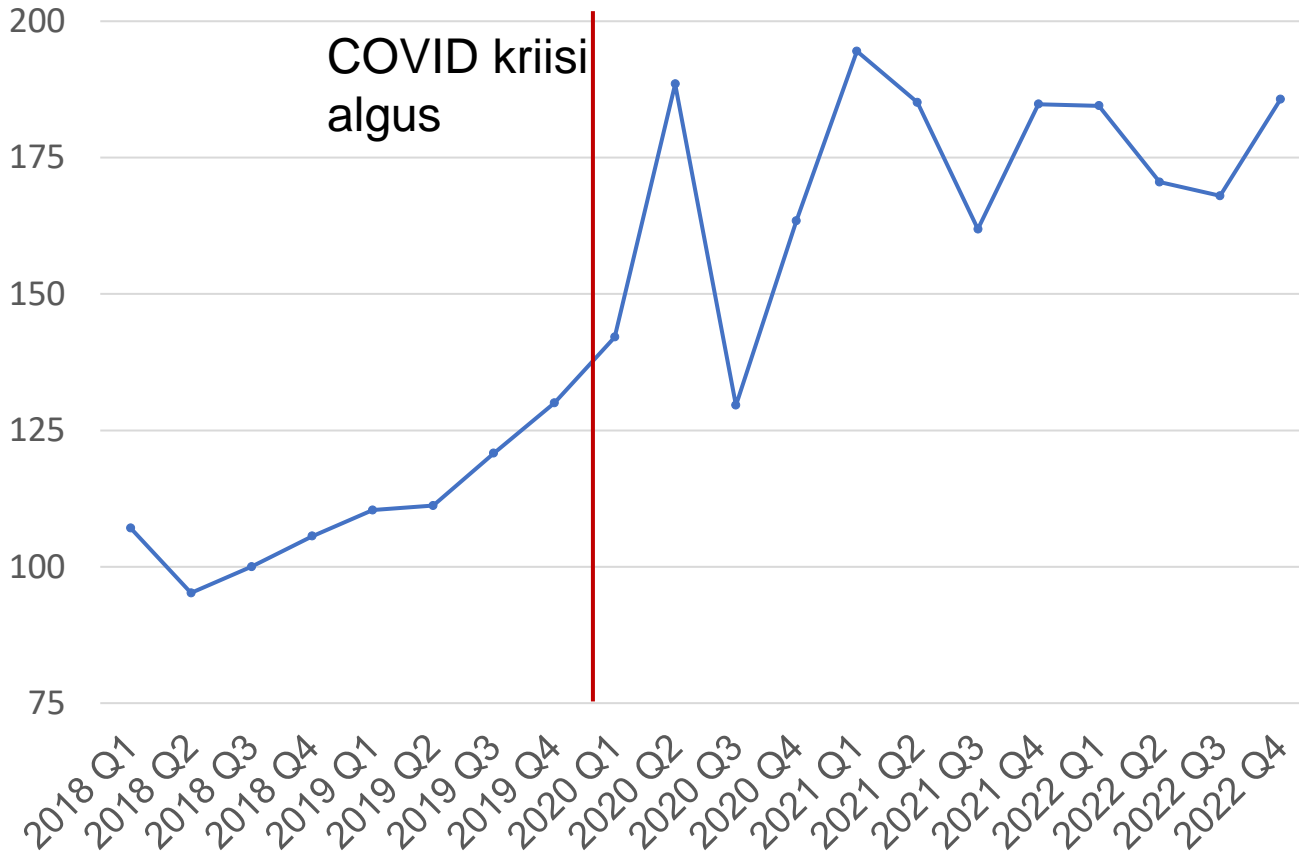
Ühiskonna digitaliseerumise tase ja digiühenduste kvaliteet - ühiskond digitaliseerub veelgi ning digitaalsete ühenduste kvaliteet muutub määravaks elukohavalikul ja ettevõtete asukohavalikute tegemisel

Tarbimise muutus - kaupade tarbimisvajadus pidurdub või isegi väheneb, kuid suureneb teenuste tarbimine. Soov vähendada liikumisvajadust kaupade ja teenuste tarbimisel

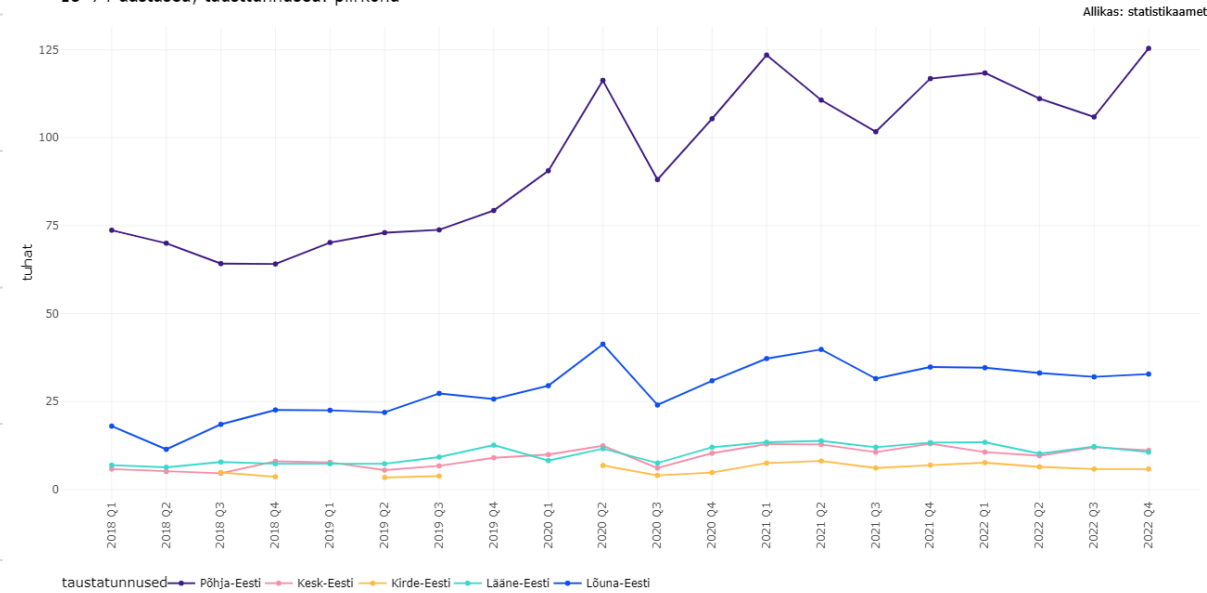
Kaugtööd tegevate hõivatute arv on tõusuteel

Kaugtööd tegevad hõivatud (tuhat) 15-74 aastased

Allikas: Statistikaamet

Kaugtööd tegevad hõivatud (tuhat) 15-74-aastased; tausttunnused: piirkond

Allikas: Statistikaamet

Liikuvus

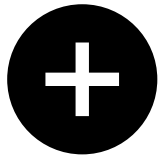
Liikuvusvõimaluste muutus - liikuvus kui teenus (MaaS) muutub liikumisvajaduste rahuldamisel domineerivaks; isejuhtiv transport täiendab ühistransporti; mikromobiilsuse tähtsus kasvab oluliselt, sh maapiirkondades =>Trendi mõju regionaalsele arengule sõltub avaliku sektori sekkumiste ulatusest liikuvuse kui teenuse toimimisse

Rahvusvahelise liikuvuse viiside muutus - keskkonnahoidlikuma raudteeliikluse mõõdukas kasv maantee- ja lennuühenduste arvelt. Rahvusvahelised transpordiühendused orienteeruvad peaaegu täielikult lääne- ja põhja-lõuna suunalisteks

Transpordi üleminek puhastele mittefossiilsetele energiakandjatele - toimub üleminek elektritranspordile, kuid ÜRP ajaperioodil säilib ka fossiilkütuseid tarbiv sõidukipark

Majandus

Tootmise digitaliseerituse taseme muutus - järjest enam iseloomustab tööstustootmist läbiv automatiseeritus, seadmete kaug- ja isejuhtimine muutub lausaliseks

Toidunõudluse muutus kasvavat nõudlust kaetakse tõhusama maakasutuse ning muldasid mittekasutava taimekasvatuse arvelt. Merealasad kasutusele toidutootmises.

Muutused metsade majandamises tulenevalt rohepöörde eesmärkidest - suureneb ökoloogilistest eesmärkidest lähtuvalt majandatavate metsade osakaal. Metsaraie mahud eeldatavalt vähenevad. (riskid Kagu- ja Kesk-Eesti puidutööstuse asendamisel)

Väärtusahelate geograafia muutus - tugevneb väärtusahelate regionaliseerumine, Eesti on ELi regionaalse majanduse osa. (pakub eeldusi tööstustootmise säilitamiseks ja arenguks ka perifeersemates piirkondades, kaotajaks Venemaaga rohkem integreeritud Ida-Virumaa tööstussektor ja sellega seotud logistikasektor)

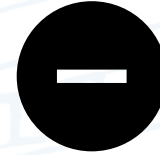
Energeetika

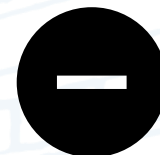
KHG nõuete muutus - lähema 30 aasta jooksul muutub elektritootmise üksuste olemus (põlevkivijaamad vs taastuvenergiapargid) ja asukohad.
=> loob eeldusi (energiamahuka) tootmise ühtlasemaks territoriaalseks paigutamiseks;

Muutused bioenergeetikas - biokütus on konkurentsivõimeline eelkõige ringmajanduslikes tsüklites ja kaskaadlahendustes
=> loob uusi võimalusi majandustegevuseks hajaasustuses – biomassi tootmisalad, biomassi töötlevad väiketehased; biometaani toomisüksused loomakasvatuskomplekside läheduses

Kliima ja looduskeskkond

Aasta keskmine õhutemperatuur tõuseb ja erakorralised ilmaolud sagenevad (kuumalained, põuad, tormid, üleujutused)

⇒ nõuab linnades ennetavaid ja leevendavaid meetmeid

⇒ põua- ja tormikahjude negatiivsed mõjud kõige tugevamalt hajaasustuses ja maapiirkondades

Elurikkuse muutus - Eesti looduse elurikkus väheneb => neg. mõju regioonidele, mille sotsiaal-majanduslik olukord sõltub intensiivse põllu- ja metsamajanduse ning toidu- ja puidutööstuse tuludest (Kagu- ja Kesk-Eesti)

Geopoliitika ja valitsemine

Geopoliitiline polariseerumine ja julgeolekulukorra muutus - Eesti kuulub läänemaailma ja asub geopoliitiliste suurregioonide piiril, julgeolekulukord püsib pingeline.

- ⇒ piiriülene majandustegevus ida suunal takistatud
- ⇒ kaitsekulutuste kasv tingib alarahastatud tava-regionaalpoliitika, kuid tagab piiralade taristuinvesteeringud ja loob armee varustamisel oluliselt uusi töökohti

Ülekaalus on regionaalset tasakaalustamatust suurendavad mõjud

Valdkond	Tugevalt tasakaalustamatust suurendav	Mõõdukalt tasakaalustamatust suurendav	Vastasuunalised või puuduvad	Mõõdukalt tasakaalustav	Tugevalt tasakaalustav
Elukeskkond ja asularuum		3		1	
Elulaad		1	1	1	1
Energeetika		2	1	2	1
Geopoliitika		1		1	
Kliima ja loodus		1		2	
Liikuvus	2	1	1	1	
Maavarad		1	1		
Majandusareng	1	3		2	
Rahvastiku-protsessid	1	1	1		
Valitsemine		1	1		
Kokku	4	15	6	10	2
	11%	41%	16%	27%	5%

- **Mõjud valdavalt positiivsed suuremate regionide linnapiirkondadele, vähemal määral ka hajaasustusele**
- **Kõige suurema surve all maalised keskasulad (alevikud, suuremad külad)**

Regioonide võrdluses paistavad silma Lääne- ja Kirde-Eesti

Kokkuvõte

- Pika vaatega trendid panustavad positiivselt Eesti ühiskonna kestlikusse arengusse, samas kui regionaalne tasakaal nende mõjul pigem halveneb (jätkub koondumine)
- Trendide koosmõju asustussüsteemile on polariseeriv, suurima surve all on maalised keskasulad
- „Rohelised“ stsenaariumid on muutunud tõenäolisemaks
- Mõned ühtlasemat arengut soosivad pärituued nagu kaugtöö ja energeetika on tugevnenud, kuid vajavad eelduste loomist